

คำ “กาย” : การศึกษาตามแนวคิดเรื่องกระบวนการเกิดคำใหม่ และการกลายเป็นรูปไวยากรณ์

สันต์รัช ธัญวงศ์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ประเทศไทย

Email: santhawat.t@gmail.com

รับบทความ 10 กรกฎาคม 2566 แก้ไขบทความ 25 กันยายน 2566 ตอบรับ 29 กันยายน 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของคำ “กาย” จากคลังข้อมูลตัวบทภาษาไทยสมัยเก่า (สมัยสุโขทัย - พ.ศ. 2450) ตามกรอบแนวคิดเรื่องกระบวนการเกิดคำใหม่ และการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ ผลการวิจัยหลักมี 2 ประการ ประการแรก หลักฐานภาษาไทยสมัยสุโขทัย - อยุธาตอนต้น แสดงว่าคำ “กาย” แรกเริ่มเป็นคำนามเดี่ยว และผ่านการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ไปสู่คำนามบ่งสัมพันธ์ ซึ่งเป็นคำนามที่มีพฤติกรรมทางอรรถวากยสัมพันธ์กึ่งนามกึ่งบุพบท ทว่าไม่ปรากฏว่ามีการกลายต่อไปสู่คำบุพบทในเส้นทางข้างต้น และประการที่ 2 หลักฐานภาษาไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2301-2450 แสดงว่าคำเดี่ยว “กาย” ผ่านกระบวนการเกิดคำใหม่ร่วมกับคำแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ - เวลา “นอก” “ใน” “ใต้” “หลัง” “หน้า” กลายเป็นคำนามประสม “ภายนอก” “ภายใน” “ภายใต้” “ภายหลัง” และ “ภายใน” ก่อน และคำ 4 คำแรก (ยกเว้น “ภายใน”) ทุกคำผ่านการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จากคำนามประสมไปสู่คำบุพบท มีเฉพาะคำนามประสม “ภายหลัง” ที่ผ่านการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ต่อเป็นหน่วยเชื่อมโยงปริเฉทอีกหน้าที่ ผลการวิจัยข้างต้นยังนำไปสู่ข้ออภิปรายประการหนึ่งด้วยว่า ลักษณะการใช้คำประสม “ภายนอก” “ภายใน” “ภายหลัง” และ “ภายใน” ในตัวบทเตภูมิกถา (ไตรภูมิพระร่วง) อาจเป็นส่วนที่ไม่ใช่ภาษาไทยสมัยสุโขทัยจริง

คำสำคัญ คำ “กาย” กระบวนการเกิดคำใหม่ การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ คลังข้อมูลภาษา
ภาษาไทยสมัยเก่า

The Word /p^hǎ:j/: A Study on Lexicalization and Grammaticalization

Santhawat Thanyawong

Faculty of Humanities and Social Sciences
Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand

Email: santhawat.t@gmail.com

Received 10 July 2023; revised 25 September 2023; accepted 29 September 2023

Abstract

This research investigates the linguistic changes of the word /p^hǎ:j/ in the old Thai corpora, in terms of lexicalization and grammaticalization, ranging from the Sukhothai era to 1907 A.D. (2450 B.E.). Two main results were found. First, evidence from the Sukhothai-early Ayutthaya era shows that /p^hǎ:j/ originated as a simple noun and underwent grammaticalization, becoming a relator noun functioning semantico-syntactically as a preposition-like noun. However, no evidence supports the further grammaticalization of the relator noun into a full preposition. Second, evidence from 1759-1904 A.D. (2301-2450 B.E.) shows that the simple noun /p^hǎ:j/, along with the spatial-temporal words /nô:k/ 'outer', /nǎj/ 'inner', /tâ:j/ 'south', 'below', /lǎŋ/ 'back', 'after', and /nâ:/ 'front', 'ahead', have undergone lexicalization, resulting in the formation of compound nouns: /p^hǎ:j.nô:k/, /p^hǎ:j.nǎj/, /p^hǎ:j.tâ:j/, /p^hǎ:j.lǎŋ/, and /p^hǎ:j.nâ:/, respectively. With the exception of /p^hǎ:j.nâ:/, these were grammaticalized into prepositions. Only /p^hǎ:j.lǎŋ/ further underwent grammaticalization into a discourse marker. The results also suggest that the compounds /p^hǎ:j.nô:k/, /p^hǎ:j.nǎj/, /p^hǎ:j.lǎŋ/, and /p^hǎ:j.nâ:/ in the Tebhumikatha text may not be a part of genuine Sukhothai language.

Keywords: the word /p^hǎ:j/, lexicalization, grammaticalization, corpus, old Thai

1. บทนำ

คำ “กาย” มีลักษณะทางไวยากรณ์และความหมายแตกต่างกันอย่างน่าสนใจ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสมัย พิจารณาเปรียบเทียบตัวอย่างต่อไปนี้

- (1) กระทำพุทธประติมาทุกแห่งทุกกาย (พศว. 19-20, จารึกวัดศรีชุม)
- (2) แลดูนางผู้หญิงพอน ๔ คนที่โรงต้นดัก ภายหลัง ได้ความว่านางสี่คนนี้เป็นหม่อมของรเด่น (...) (พ.ศ. 2439, ระยะเวลาที่ียวชวากว่าสองเดือน)

ตัวอย่างที่ (1) “กาย” (รูปเขียน <พาย>) เป็นหน่วยคำอิสระในคำซ้อน 4 พยางค์ แสดงความหมาย ‘พื้นที่’ ‘สถานที่’ หรือ ‘บริเวณ’ คำ “กาย” กรณีนี้ทำหน้าที่เป็นนามหลัก ซึ่งถูกขยายโดยคำบ่งปริมาณ “ทุก” แสดงความหมาย ‘บริเวณ’ ส่วนตัวอย่างที่ (2) “ภายหลัง” เป็นหน่วยคำไม่อิสระซึ่งต้องปรากฏร่วมกับคำ “หลัง” และพิจารณาทั้งหน่วยว่า “ภายหลัง” ทำหน้าที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงปริเฉท¹ แสดงความหมายบอกความสัมพันธ์ทางลำดับเวลา ความแตกต่างข้างต้นแสดงว่าคำ “กาย” อาจควบบรวมกับคำอื่นเป็นคำใหม่ อีกทั้งเปลี่ยนแปลงชนิดและความหมายของคำ สอดคล้องและอาจศึกษาได้ตามแนวคิด กระบวนการเกิดคำใหม่และการกลายเป็นรูปไวยากรณ์

แม้จะมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของหน่วยที่เชื่อมระหว่างอนุพจน์หรือประโยค (จิราพร โชติเชียรวงศ์, 2524; เทพี พันธุมธนา, 2529; เทพี จรัสจรวงเกียรติ, 2543) แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีคำที่มีส่วนประกอบของคำ “กาย” ดังในตัวอย่างที่ (2) รวมในผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำดังกล่าวเพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ส่วนนี้อีกประการหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำ “กาย” ตามแนวคิดเรื่องกระบวนการเกิดคำใหม่ และการกลายเป็นรูปไวยากรณ์

¹ รูปภาษาที่สร้างเอกภาพในปริเฉทโดยการเชื่อมโยงประโยคหรือกลุ่มประโยค (เทพี จรัสจรวงเกียรติ, 2543, น. 2)

3. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคำ “กาย”

เท่าที่ปรากฏ ยังไม่มีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำ “กาย” โดยตรง ข้อมูลต่าง ๆ มาจากแหล่งข้อมูลที่ระบุถึงคำ “กาย” เป็นส่วนปลีกย่อย การทบทวนเอกสารจะแบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ หมวดคำ ความหมาย และการปรากฏเป็นลูกคำในพจนานุกรม

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2553, น. 6-7) จำแนกหมวดคำภาษาไทยด้วยทฤษฎีไวยากรณ์พึ่งพาแบบคัพทการก (lexicase dependency grammar) และระบุว่าคำ “กาย” จำแนกชนิดยากเพราะปรากฏหลายบริบท ไม่มีความหมายชัด ส่วนพจนานุกรมระบุตรงกันว่า “กาย” เป็นคำนาม (Haas, 1964, pp. 388-389; ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดย Haas ระบุว่าแม่คำ “กาย” เป็นคำนาม แต่ไม่ระบุชนิดคำแก่ลูกคำ ขณะที่ราชบัณฑิตยสถาน (ปัจจุบัน ราชบัณฑิตยสภา) ระบุว่าทั้งแม่คำ “กาย” และลูกคำเป็นคำนาม² ทั้งนี้มีข้อระบุว่า “กาย” เป็น (1) อุปสรรคแปลงเป็นศัพท์ (lexical prefix) สร้างคำนามเมื่อรวมกับคำบุพบท เช่น “กาย + หลัง” -> “กายหลัง” (Noss, 1964, p. 61) และ (2) “ภายใน” และ “ภายนอก” เป็นคำบุพบททั้งในสมัยสุโขทัย อยุธยา และปัจจุบัน “ภายใน” และ “ภายหลัง” เป็นคำบุพบทที่พบสมัยแรก ส่วน “ภายใน” เป็นคำบุพบทที่พบใน 2 สมัยหลัง (นันทกา พหลยuth, 2526, น. 143-148)³

ความหมายของคำ “กาย” ปรากฏเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ‘พื้นที่’ และ ‘เวลา’ ความหมาย ‘พื้นที่’ มีระบุว่า ‘บริเวณ’ และ ‘สถานที่’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ‘part’ และ ‘side’ (Haas, 1964, pp. 388-389; Pallegoix, 1854, p. 532) ส่วนความหมาย ‘เวลา’ มีระบุนิยาม ‘ระยะเวลา’ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) และถึงแม้ไม่ระบุนิยามก็ระบุว่าใช้ในความหมายเชิงเวลา (Haas, 1964, pp. 388-389) และในระดับลูกคำพจนานุกรมทั้งหมดระบุว่าความหมายของคำประสมจากคำ “กาย” เช่น “ภายใน” “ภายนอก” “ภายใน” และ “ภายหลัง” เกี่ยวข้องกับพื้นที่และเวลา ทั้งนี้ นันทกา พหลยuth (2526) และ Noss (1964, p. 61) ก็ระบุความหมายสอดคล้องกับข้างต้น

² อาจเป็นคำอธิบายว่าเหตุใดงานวิจัยภาษาไทยเชิงประวัติที่ศึกษาหน่วยที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระดับอนุพยางค์หรือประโยคจึงไม่พิจารณาว่า “ภายหลัง” เป็นสันธานหรือหน่วยเชื่อมโยงประจักษ์ในขอบเขตการศึกษา

³ มีข้อควรสังเกตว่างานวิจัยข้างต้นระบุสมัยอยุธยาครอบคลุมถึงสิ้นรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2394) และตัวอย่างคำบุพบทที่มีคำ “ภายใน” ประกอบในภาษาสมัยสุโขทัยทั้งหมดมาจากไตรภูมิพระร่วง ซึ่งมีข้อขัดแย้งเรื่องการระบุสมัย

ในเรื่องลูกคำ พจนานุกรมระบุลูกคำ “ภายใน” “ภายนอก” “ภายใน(ภาค/ภาคย) หน้า” “ภายหลัง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556; Bradley, 1873, p. 496⁴; Pallegoix, 1854, p. 532) และ “ภายใน” ด้วยอีกคำ (Haas, 1964, pp. 388-389)

โดยสรุป คำ “ภายใน” มีข้อขัดแย้งเรื่องชนิดคำ แต่มักถูกจัดเป็นคำนามแสดงความหมายเชิงพื้นที่และเวลา และปรากฏกับคำ “ใน” “นอก” “หน้า” และ “หลัง”

3.2 แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารซึ่งแสดงว่าคำ “ภายใน” กลายมาจากรูปแบบการปรากฏร่วมที่บ่อย เปลี่ยนแปลงชนิดและความหมายของคำ แนวคิดที่เกี่ยวข้องจึงได้แก่กระบวนการเกิดคำใหม่และการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ ตามลำดับ

3.2.1 กระบวนการเกิดคำใหม่ (lexicalization)

กระบวนการเกิดคำใหม่ คือ การเปลี่ยนแปลงซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้หน่วยสร้างทางวากยสัมพันธ์หรือคำใหม่ในบริบทเฉพาะ กระทั่งกลายเป็นคุณสมบัติเชิงรูป (โครงสร้าง) และความหมายใหม่ซึ่งไม่สามารถประกอบขึ้นหรือคาดเดาจากส่วนประกอบเดิมของหน่วยสร้างและโครงสร้างที่เป็นแบบแผนสร้างคำ เมื่อผ่านระยะเวลาหนึ่ง หน่วยสร้างหรือคำใหม่สูญเสียความเป็นหน่วยประกอบภายในและมีลักษณะเป็นคำเดี่ยวมากขึ้น (Brinton & Traugott, 2005, p. 96) ตัวอย่าง เช่น ข้า + พระ + เจ้า > ข้า + พระเจ้า > ข้าพเจ้า ขอ + รับ > ครับ อนุ + ภรรยา > อนุ (วิภาส โพธิแพทย์, 2557, น. 11-19)

กระบวนการเกิดคำใหม่มี 2 ลักษณะหลัก คือ **หลอมรวมคำ (fusion)** และ **เพิ่มอิสระของคำ (increase in autonomy)** (Brinton & Traugott, 2005) เช่น ข้าพเจ้า > ข้าพระเจ้า > ข้าพเจ้า และ ขอรับ > ครับ หลอมรวมโดยเพิ่มความตรึงแน่นของแบบแผนการปรากฏร่วม สูญขอบเขตพยางค์ และควบรวมเป็นหน่วยเดี่ยวกระทั่งไม่เห็นความหมายแต่ละหน่วยประกอบชัดเจน ส่วนกรณี อนุภรรยา > อนุ แสดงการเพิ่มความเป็นอิสระโดยเปลี่ยนสถานะจากหน่วยคำไม่อิสระเป็นคำอิสระ

3.2.2 การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ (grammaticalization)

การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ คือ การกลายเป็นหน่วยคำบอกเนื้อความไปสู่หน่วยคำไวยากรณ์ หรือจากหน่วยคำที่มีสถานะความเป็นไวยากรณ์น้อยกว่าไปมากกว่า (Kuryłowicz, 1965, p. 52, as cited in Lehmann, 2015, p. 7) การกลายเป็นรูป

⁴ พจนานุกรมดังกล่าวมีคำ “ภายใน” ใน “ภายใน เรือ” ซึ่งไม่ได้สัมพันธ์กับคำ “ภายใน” ในขอบเขตงานวิจัยนี้

ไวยากรณ์ทำให้รู้ภาษามีหลายหน้าที่ทางไวยากรณ์หากหน้าที่เดิมและใหม่ปรากฏร่วมกันในเวลาหนึ่ง กระบวนการและกลไกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีดังนี้

กระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย ประกอบด้วย 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณ์ (metaphorical process) และกระบวนการนามนัย (metonymic process) ดังนี้

กระบวนการอุปลักษณ์ คือ การเชื่อมโยงและใช้มโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมมากกว่าทำความเข้าใจมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมมากกว่า และทั้ง 2 มโนทัศน์นี้ มาจากวงมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงความหมายตามกระบวนการอุปลักษณ์จึงมีทิศทางจากความหมายรูปธรรมซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นฐานมากกว่าไปสู่ความหมายนามธรรมซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นฐานน้อยกว่าในประสบการณ์มนุษย์ (Hopper & Traugott, 2003, pp. 84-87) ตัวอย่างที่ (3)-(7) (คัดจาก ศุภชัย ตั๊วะวิชัย, 2556, น. 24, 35) อธิบายกระบวนการอุปลักษณ์จากตัวอย่างดังนี้

(3) คุณปู่มักบ่นปวดหลังเป็นประจำ

(4) ส่วนนี้นุ่มที่สุดคือส่วนตรงกระดูกหลังของวัวอะคะ อธิบายไม่ถูก

ในตัวอย่างที่ (3) และ (4) คำนาม “หลัง” หมายถึง ‘โครงสร้างส่วนท้ายของร่างกาย’ ความหมายดังกล่าวอยู่ในวงมโนทัศน์ ‘อวัยวะของร่างกาย’ ซึ่งเป็นรูปธรรมมากกว่า และเป็นต้นเค้าทำความเข้าใจความหมายที่เป็นนามธรรมกว่า พิจารณาตัวอย่างที่ (5) ดังต่อไปนี้

(5) คุณย่าปลูกต้นไม้ไว้หลังบ้าน

ในตัวอย่างที่ (5) คำบุพบท “หลัง” แสดงความหมายเชิงความสัมพันธ์ ‘ตำแหน่งท้าย’ ซึ่งเป็นนามธรรมกว่าความหมาย ‘โครงสร้างส่วนท้ายของร่างกาย’ ความหมายตามลักษณะในข้อ (3) และ (4) ขยายมาสู่ (5) เนื่องจากการเชื่อมโยงทำความเข้าใจความคล้ายคลึงกันระหว่างตำแหน่งท้ายของพื้นที่กับอวัยวะส่วนท้าย

แม้ความหมายเชิงมโนทัศน์ทั้งสองความหมายข้างต้นจะอยู่ต่างวงมโนทัศน์กัน และมีระดับความเป็นรูปธรรมต่างกัน แต่ก็ยังคงคุณสมบัติร่วมกันประการหนึ่ง คือ

ยังมีความหมายเชิงพื้นที่ ทว่าคำ “หลัง” ยังผ่านกระบวนการอุปลักษณ์เพิ่มเติมไปสู่ความหมายเชิงเวลาเนื่องจากการมีตำแหน่งท้ายในเชิงพื้นที่คล้ายคลึงและเชื่อมโยงกับการเกิดลำดับตามมาของเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ในเชิงเวลาได้ ตัวอย่างดังนี้

(6) คุณชายจะกลับจากต่างประเทศหลังสงกรานต์

ในตัวอย่างที่ (6) คำบุพบท “หลัง” แสดงความหมายเชิงลำดับว่าเหตุการณ์ “คุณชายจะกลับจากต่างประเทศ” เกิดขึ้นในลำดับตามมาจากเทศกาล “สงกรานต์”

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายเกิดขึ้นจากอีกกระบวนการ คือกระบวนการนามนัย ซึ่งเชื่อมโยงความหมาย 2 ความหมายที่ใกล้ชิดเกี่ยวข้องกันภายในมโนทัศน์เดียวกัน ผ่านการสรุปหรืออนุมานความหมาย (inferencing) ในบริบทที่เอื้อให้ตีความความหมายใหม่ขึ้นได้ (Hopper & Traugott, 2003, pp. 84-87) พิจารณาคำบุพบท “หลัง” ในตัวอย่างที่ (6) อีกครั้งร่วมกับคำเชื่อมอนุพากย์ “หลัง” ในตัวอย่างที่ (7) ดังนี้

(7) อย.ห้ามขายกาแฟมิราเคิลฯ หลังพบสารปลูกเชื้อกลั

ในตัวอย่างที่ (6) คำ “หลัง” แสดงการเกิดเหตุการณ์ตามมา การเกิดขึ้นตามมานี้เองที่ส่งผลให้เกิดการสรุปหรืออนุมานความหมายต่อว่าเหตุการณ์มีการเรียงต่อกันในเชิงลำดับเวลาดังตัวอย่างที่ (7) ความหมายแสดงการเกิดขึ้นตามมาและความหมายแสดงลำดับเวลาจึงมีความสัมพันธ์กันแบบนามนัยเนื่องจากการจะอนุมานความหมายในเชิงลำดับเวลาได้ ต้องเข้าใจเป็นพื้นว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นลำดับตามมาจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และทั้ง 2 ความหมายนี้อยู่ในวงมโนทัศน์แสดงความสัมพันธ์เชิงลำดับเวลาเช่นเดียวกัน

กระบวนการอุปลักษณ์และนามนัยต่างกันในระดับเรื่องการข้ามวงมโนทัศน์และวิธีเชื่อมโยงกันในทางมโนทัศน์ กล่าวคือ กระบวนการอุปลักษณ์เกิดข้ามวงมโนทัศน์โดยเชื่อมโยงความหมายผ่านความคล้ายคลึงกันทางมโนทัศน์ เช่น กรณีการขยายจากความหมาย ‘โครงสร้างส่วนท้ายของร่างกาย’ ไปสู่ ‘ตำแหน่งท้าย’ ต่างจากกระบวนการนามนัยซึ่งเกิดภายในวงมโนทัศน์เดียวกัน และเชื่อมโยงกันจากความใกล้ชิดกันในลักษณะที่มโนทัศน์หนึ่งบ่งชี้หรืออนุมานไปสู่อีกมโนทัศน์หนึ่งมากกว่าจากความคล้ายคลึงกันอย่างอุปลักษณ์ เช่น การขยายจากความหมาย ‘การเกิดลำดับตามมาของเหตุการณ์’

ไปสู่ ‘การเรียงลำดับต่อกันของเหตุการณ์’ เนื่องจากการเกิดภายหลังเป็นมโนทัศน์ที่บังชี้หรืออนุมานต่อได้ว่าทั้ง 2 เหตุการณ์เรียงต่อกันในเชิงเวลา

กระบวนการทางความหมายข้างต้นส่งผลให้รูปภาษาจาก**ความหมายลง** (Hopper & Traugott, 2003, p. 94) กล่าวคือ สูญความหมายเนื้อหาเดิม เช่น คำ “หลัง” สูญความหมายอ้างอิงถึงส่วนของร่างกาย และสูญความหมายแสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เมื่อกลายจากคำนามไปสู่คำบุพบทและคำเชื่อมอนุพากย์ตามลำดับในตัวอย่างที่ (3)-(7)

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ ประกอบด้วยกลไก 2 กลไก คือ การวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) และการเทียบแบบ (analogy) ดังนี้

การวิเคราะห์ใหม่ คือ การจัดเรียงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ภายในรูปภาษาหนึ่งใหม่โดยคงลักษณะภายนอก (รูปผิว) เดิมไว้ (Langacker, 1977, p. 58, as cited in Hopper & Traugott, 2003, p. 51) พิจารณาตัวอย่างที่ (5) “หลังบ้าน” ดังนี้

บริบททางวากยสัมพันธ์:	[ปลูกต้นไม้ไว้] _{VP} [หลังบ้าน] _{NP/PP}
รูปผิวความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ :	[หลัง บ้าน] _{นาม นาม} > [หลัง บ้าน] _{บุพบท นาม}

ข้อมูลจากตัวอย่างที่ (6) แสดงว่าคำนาม “หลัง” ในโครงสร้าง [นาม นาม] ผ่านการวิเคราะห์ใหม่เป็น [บุพบท นาม] เมื่อเป็นส่วนขยายกริยาวลี “ปลูกต้นไม้ไว้” การปรากฏดังกล่าวเป็นบริบททางวากยสัมพันธ์ที่เอื้อให้กลายจากคำนามประสมเป็นบุพบท

การเทียบแบบ คือ การขยายการใช้โครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใหม่เป็นโครงสร้างโดยทั่วไปยิ่งขึ้น (Hopper & Traugott, 2003, p. 67) เช่น การขยายการใช้โครงสร้างไวยากรณ์ [บุพบท นาม] จากที่คำ “หลัง” เคยจำกัดการปรากฏกับคำนามแสดงสถานที่อย่าง “บ้าน” ในตัวอย่างที่ (5) ก็ขยายไปปรากฏกับคำนามแสดงช่วงเวลาอย่าง “เทศกาล” ในตัวอย่างที่ (6) ทำให้โครงสร้างไวยากรณ์ของคำบุพบทชัดเจนยิ่งขึ้น

กลไกทางวากยสัมพันธ์ข้างต้นส่งผลให้รูปภาษา**สูญคุณสมบัติของหมวดคำเดิม** (Hopper & Traugott, 2003, pp. 106-107) เช่น คำนาม “หลัง” เป็นอาร์กิวเมนต์ส่วนเติมเต็มของกริยาในกริยาวลี “ปวด**หลัง**” ในตัวอย่างที่ (1) หรือส่วนหลักของนามวลี “**หลัง**ของวัว” ในตัวอย่างที่ (2) คำ “หลัง” กรณีดังกล่าวเป็นส่วนหลักของนามวลีซึ่งละแล้วประโยคจะผิดไวยากรณ์ ต่างจากคำบุพบทดังตัวอย่าง (5)-(6) ซึ่งสูญคุณสมบัติ

ดังกล่าว สามารถละทิ้งบุพบทวลี “**หลังบ้าน**” และ “**หลังสงคราม**” ได้โดยส่วนที่เหลือไม่ผิดไวยากรณ์

อนึ่ง การกลายเป็นรูปไวยากรณ์อาจส่งผลให้รูปภาษาสูญเสียคุณสมบัติทางเสียงด้วย เช่น [be going to] > (be) gonna (Hopper & Traugott, 2003, pp. 2-3)

4. ข้อมูลการวิจัย

4.1 ขอบเขตและการคัดเลือกข้อมูล

ข้อมูลการวิจัยนี้ประกอบด้วยตัวบทร้อยแก้วภาษาไทยสมัยเก่า (สุโขทัย - พ.ศ. 2450) รวม 55 ตัวบท⁵ (ดูภาคผนวก) ซึ่งแปลงเป็นข้อมูลดิจิทัลเป็นไฟล์ .txt (ข้อความเปล่า) แล้วตัดคำด้วยเครื่องโดยใช้ engine ตัดคำ “Attacut” (Chormai et al., 2019) โดยเลือกขนาด 500 คำขึ้นไปเพื่อให้มีปริบทเพียงพอแก่การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง และคัดเฉพาะที่ไม่มีข้อขัดแย้งเรื่องกำหนดสมัยเพื่อให้ผลการวิเคราะห์ตรงสมัยโดยรัดกุม แล้ววิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคลังข้อมูลภาษา AntConc (Anthony, 2022) ต่อไป

4.2 การจำแนกลักษณะทางไวยากรณ์ ความหมาย และชนิดของคำ “ภายใน”

เนื่องจาก “ภายใน” ปรากฏหลายปริบท ไม่มีลักษณะการปรากฏทางวากยสัมพันธ์ชัด (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2553, น. 6-7) ผู้วิจัยจึงไม่ยึดทฤษฎีไวยากรณ์ใดเพื่อจำแนกชนิดคำเป็นพิเศษ แต่พิจารณาตามลักษณะทางไวยากรณ์ และพิจารณาความหมายตามลักษณะทางไวยากรณ์ที่ปรากฏ เสนอเป็นเกณฑ์จำแนก ดังนี้

⁵ เหตุที่ไม่ครอบคลุมถึงภาษาไทยสมัยปัจจุบัน เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมแสดงว่าคำ “ภายใน” มีคำ “ใน” “นอก” “หน้า” และ “หลัง” ปรากฏร่วมกับคำ “ภายใน” ถ้อยคำในพจนานุกรมช่วง ค.ศ. 1854 (พ.ศ. 2397)-2556 แสดงว่าไม่มีความต่างระหว่างช่วงดังกล่าว การเฝ้าข้อมูลถึงช่วง พ.ศ. 2401-2450 น่าจะเพียงพอแก่การวิเคราะห์แล้ว

ตารางที่ 1

เกณฑ์การจำแนกชนิด ลักษณะทางไวยากรณ์ และความหมายของคำ “ภายใน”

รูปแบบ	ลักษณะทางไวยากรณ์	ความหมาย	ตัวอย่างข้อมูล
กาย ₁	เดี่ยว	[[NP1][ภายใน] [NP2]]	ส่วนขยาย NP ₁ ส่วนหลัก NP ₂
	รวม		‘ช่วงเวลา’ [เมื่อหน้า] _{NP1} [ภายใน][เมื่อไปใน ปรโลก] _{NP2} ก็ดี
			‘ช่วงเวลา’ [ณ _P [ภายใน]]
			‘บริเวณ’ (รูปธรรม) [ณ _P [[ภายใน]พระมณฑป]]
			‘บริเวณ’ (นามธรรม) [เหตุใน _P [ภายในนอก]]
กาย ₂	เดี่ยว	[[VP][ภายใน] [NP]]	ส่วนเติมเต็ม VP
	รวม		‘บริเวณ’ (รูปธรรม) ครุ่นหนึ่งราชทูตก็ลา[[ออกมา] _{VP} [ภายในนอก]]
			‘บริเวณ’ (นามธรรม) ราชตระกูลอัน[ภายใน][เกิด แตกร้างขึ้นแล้ว] _{VP}
กาย ₃	เดี่ยว	[[VP][ภายใน] [NP]]	ส่วนหลัก NP เชื่อม VP-NP
	รวม		‘บริเวณ’ (รูปธรรม) ฝูงคนอัน[[อยู่] _{VP} [ภายใน][กุมกาม เชียงใหม่] _{NP}
			‘บริเวณ’ (รูปธรรม) เปน[ยา _{NP} [ภายใน]]. กินเพลลา เย็นทุกวัน
			‘ช่วงเวลา’ [ความมุ่งหมาย] _{NP} [ภายใน]
			‘บริเวณ’ (รูปธรรม) [[ก่อพระเจดีย์(...)] _{VP} [ทุกแห่ง ทุกพาย]
			‘บริเวณ’ (นามธรรม) อีกเห็นว่า[[รักเรา] _{VP} [ภายใน] จริง]
กาย ₄	เดี่ยว	[[VP][ภายใน] [NP]]	ส่วนขยาย VP
	รวม		‘ช่วงเวลา’ [[ค่อยพิศทูลต่อ] _{VP} [ภายในหลัง]]
			‘บริเวณ’ (รูปธรรม) [[เลิเจ้า] _{VP} [ภายในหลัง]เมืองอื่น
			‘บริเวณ’ (นามธรรม) แต่ก่อนเปน[วัด] _{NP} [ภายใน][พระราชวัง] _{NP}
			‘บริเวณ’ (นามธรรม) [เปนลงน้ำปลิวขึ้น] _{CL1} [ภายในหลัง][ฝนตก(...)] _{CL2}
			‘ช่วงเวลา’ ไทยจึงจะอ่อนกำลัง, [ภายในหลัง][จึงจะตีเอาเมือง บางกอกเหนจะได้โดยง่าย] _{DIS}

หมายเหตุ : NP = นามวลี P = บุพบท VP = กริยาวลี และ CL = อนุพจน์

กาย₁₋₄ ตรงกับ “คำนาม” กาย₁ เป็นอาร์กิวเมนต์หรือส่วนหลักของวลี กาย₂ เป็น “คำนามบ่งสัมพันธ์” (relator noun) ซึ่งเป็นส่วนหลักนามวลีเช่นกัน แต่ก็บ่งการสัมพันธ์แก่นามที่สัมพันธ์กับกริยาด้วย (สรุปจาก Starosta, 1985) กาย₃ เป็นส่วนขยายนาม และกาย₄ เป็นส่วนขยายกริยา ส่วนกาย₅ ตรงกับ “คำบุพบท” กาย₆ ตรงกับ “หน่วยเชื่อมโยงปริเฉท” การจำแนกดังนี้แสดงการเปลี่ยนแปลงได้ชุดดังจะเสนอต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ลักษณะของคำ “กาย” ในภาษาไทยสมัยต่าง ๆ

ตารางที่ 2

ชนิด ลักษณะทางไวยากรณ์ และความหมายของคำ “กาย” ในภาษาไทยสมัยต่าง ๆ

ชนิด	ลักษณะทางไวยากรณ์				สมัย (RF (AF)) ⁶				
	ก.ปรากฏ	โครงสร้าง	หน้าที่	ความหมาย	ส.อยู่ธ.ต้น	อยู่ธ. กลาง	2301-2350	2351-2400	2401-2450
คำนาม ₁ (นามหลัก)	เดี่ยว	[[NP1][กาย] [NP2]]	ส่วนขยาย NP ₁ ส่วนหลัก NP ₂	‘ช่วงเวลา’	0.15 (2)	-	-	-	-
				‘ช่วงเวลา’	-	-	0.05 (1)	-	0.009 (2)
	รวม	P[กาย]	หน่วยกรรม	‘บริเวณ’ (รูปธรรม)	-	-	0.05 (1)	-	0.026 (6)
				‘บริเวณ’ (นามธรรม)	-	-	-	-	0.031 (7)
		[[VP][กาย]	ส่วนเติมเต็ม VP	‘บริเวณ’ (รูปธรรม)	-	-	-	0.04 (3)	0.017 (4)
				‘บริเวณ’ (นามธรรม)	-	-	-	-	0.004 (1)
	รวม	[กาย][[VP]	ประธาน VP	‘บริเวณ’ (นามธรรม)	-	-	-	-	0.004 (1)
				‘บริเวณ’ (นามธรรม)	-	-	-	-	0.004 (1)

⁶ AF (absolute frequency - ความถี่สัมบูรณ์) คือ จำนวนคำในหมวดหมู่หนึ่ง ๆ ในคลังข้อมูลภาษา ส่วน RF (relative frequency - ความถี่สัมพัทธ์) คือ จำนวนคำในหมวดหมู่ต่าง ๆ ซึ่งปรับสัดส่วนให้ตรงกันเพื่อเปรียบเทียบข้ามคลังข้อมูล (Brezina, 2018, pp. 42-43) ในที่นี้ RF ได้จาก AF/จำนวนคำ “กาย” ในภาษาไทยสมัยหนึ่ง ๆ

ตารางที่ 2

ชนิด ลักษณะทางไวยากรณ์ และความหมายของคำ “กาย” ในภาษาไทยสมัยต่าง ๆ (ต่อ)

ชนิด	ลักษณะทางไวยากรณ์				สมัย (RF (AF))				
	ก.ปรากฏ	โครงสร้าง	หน้าที่	ความหมาย	สุ.-อยุธยาต้น	อยุธยา กลาง	2301-2350	2351-2400	2401-2450
คำนาม ₂ (นามบ่งสัมพันธ์)	เดี่ยว	[[VP] [กาย] [NP]]	ส่วนหลัก NP เชื่อม VP-NP	‘บริเวณ’ (รูปธรรม)	0.23 (3)	-	-	-	-
คำนาม ₃ (นามขยายนาม)	ร่วม	[[NP][กาย]]	ส่วนขยาย NP	‘บริเวณ’ (รูปธรรม)	-	-	0.20 (4)	0.06 (5)	0.079 (18)
				‘ช่วงเวลา’	-	-	-	-	0.022 (5)
คำนาม ₄ (นามขยายกริยา)	ร่วม	[[VP][กาย]] [[กาย][VP]]	ส่วนขยาย VP	‘บริเวณ’ (รูปธรรม)	0.31 (4)	-	-	-	0.022 (5)
				‘บริเวณ’ (นามธรรม)	0.15 (2)	-	0.10 (2)	-	-
				‘ช่วงเวลา’	0.08 (1)	1 (1)	0.10 (2)	0.59 (46)	0.384 (88)
คำบุพบท	ร่วม	[[VP][กาย] [NP]]	เชื่อม VP-NP	‘ช่วงเวลา’	-	-	-	0.06 (5)	0.017 (4)
		[[NP1][กาย] [NP2]]	เชื่อม NP-NP	‘บริเวณ’ (รูปธรรม)	-	-	0.20 (4)	-	0.061 (14)
หน่วยเชื่อมโยง ประจักษ์	ร่วม	[[CL1][กาย] [CL2]]	เชื่อม CL-CL	‘ลำดับเวลา’	-	-	-	-	0.009 (2)
		[[กาย][CL]]	ขยาย CL	‘ลำดับเวลา’	-	-	0.30 (6)	0.24 (19)	0.319 (73)
ไม่สามารถระบุได้ (ปรับทในข้อมูลไม่เพียงพอแก่การวิเคราะห์)					0.08 (1)	-	-	-	-
รวม					1 (13)	1 (1)	1 (20)	1 (78)	1 (229)

จากตารางที่ 2 ข้อมูลภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนกลางปรากฏ 1 ครั้ง เนื่องจากเอกสารมีจำกัด ข้อมูลจึงได้จากสมัยที่เหลือเป็นหลัก เสนอผลการวิจัย 2 ประเด็น ได้แก่ (1) ลักษณะทางไวยากรณ์ และ (2) ความหมายในภาษาไทยต่างสมัย

5.1.1 ลักษณะทางไวยากรณ์ในภาษาไทยสมัยต่าง ๆ

ผลการวิจัยส่วนนี้ประกอบด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ (1) ความเป็นอิสระในการปรากฏ และชนิดของคำ “กาย” และ (2) หน่วยทางภาษาที่คำ “กาย” มีความสัมพันธ์ด้วยและหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของคำ “กาย”

ในแง่ความเป็นอิสระในการปรากฏและชนิดของคำ คำ “กาย” ปรากฏเดี่ยวเฉพาะสมัยสุโขทัยเท่านั้น พิจารณาตารางที่ 2 ประกอบกับตัวอย่างที่ (8) และ (9) ดังนี้

(8) เตร์ลาคลาทุกแห่งทุกกาย (พศว. 19-20, จารึกวัดศรีชุม)
‘เที่ยวไปทุกสถานที่ทุกบริเวณ’⁷

(9) แลผู้ได้นอยู่กายบ้านนอก (...) (พศว. 19-20, จารึกกฎหมายลักษณะโจร)

ในตัวอย่างที่ (8) คำ “กาย” (รูปเขียน <พาย>) ปรากฏเป็นคำนามที่ทำหน้าที่ส่วนหลักของนามวลีในคำซ้อน 4 พยางค์ “ทุกแห่งทุกกาย” และในตัวอย่างที่ (9) คำ “กาย” ปรากฏเป็นคำนามบ่งสัมพันธ์

กรณีการปรากฏร่วมกับคำอื่นปรากฏใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึง พ.ศ. 2450 และเพิ่มชนิดคำตามลำดับสมัย กล่าวคือ ปรากฏเฉพาะคำนามขยายกริยาในสมัยสุโขทัยถึงอยุธยาตอนต้น และปรากฏคำนามหลัก คำนามขยายนาม คำบุพบท หน่วยเชื่อมโยง ปริศนาตามมาในข้อมูล 3 ช่วงสมัย (พ.ศ. 2301-2450) อนึ่ง เนื่องจากข้อมูลภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนกลางที่ใช้ในการวิจัยนี้ปรากฏคำ “กาย” เพียง 1 ครั้ง คือคำ “กายหน้า” จึงไม่เพียงพอแก่การสรุปว่าช่วงดังกล่าวมีการเพิ่มชนิดคำมากหรือน้อยเพียงใด

ในแง่หน่วยทางภาษาที่คำ “กาย” สัมพันธ์ด้วยและหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ คำ “กาย” ขยายขอบเขตหน่วยทางภาษาที่สัมพันธ์ด้วย ระยะแรก คำ “กาย” ปรากฏในขอบเขตของวลีหนึ่ง ๆ พิจารณาตารางที่ 2 ประกอบกับตัวอย่างที่ (10)-(12) ดังนี้

⁷ ผู้วิจัยจะกำกับคำแปลเมื่อข้อมูลตัวอย่างเป็นภาษาที่แตกต่างจากภาษาไทยสมัยปัจจุบันมาก

- (10) ก่อพระเจดีย์ปลูกพระศรีมหาโพธิ์กระทำพุทธประติมาทุกแห่งทุกภาย
(พศว. 19-20, จารึกวัดศรีชุม)
- (11) แลเครื่องมือกลราชนิพนธ์การนั้นจัดแจงสำเร็จภายหลัง
(พ.ศ. 2398, พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ)

ในตัวอย่างที่ (10) คำเดี่ยว “ภาย” ใน “ทุกแห่งทุกภาย” ขยายกริยาวลี “ก่อพระเจดีย์ (...) พุทธประติมา” และในตัวอย่างที่ (11) คำนามประสม “ภายหลัง” ขยายกริยาวลี “จัดแจงสำเร็จ” ทั้งสองตัวอย่างมีความสัมพันธ์อยู่ในขอบเขตกริยาวลีหนึ่ง

- (12) ให้เจ้าแผ่นดินมฤตมะปราศจากภัยอันตรายทั้งภายนอกภายใน
(พ.ศ. 2314, จดหมายรายวันท้าว)

ในตัวอย่างที่ (12) คำ “ภายใน” เป็นคำนามประสม “ภายนอกภายใน” ขยายนามวลี “ภัยอันตราย” ตัวอย่างนี้มีความสัมพันธ์อยู่ในขอบเขตนามวลีหนึ่ง

ทั้ง 3 กรณีข้างต้นต่างจากกรณีคำบุพบทที่สืบเนื่องจากคำนามประสม “ภายใน” กล่าวคือ บุพบทไม่ได้มีขอบเขตหน้าที่ภายในวลีเท่านั้น แต่เชื่อมระหว่างนามวลีกับนามวลีหรือกับบุพบทวิ พิจารณาคำบุพบทในกรณีตัวอย่างที่ (13) และ (14) ดังนี้

- (13) ลงทั้งในสระในพระอุทธานภายในพระราชวัง
(พ.ศ. 2407, พระราชพงศาวดาร ฉบับหมอบรัดเล)
- (14) บังกาลันเปนเมืองที่เล็กเจ้าภายหลังเมืองอื่น
(พ.ศ. 2439, ระยะเวลาเที่ยวขวากว่าสองเดือน)

ในตัวอย่างที่ (13) “ภายใน” เชื่อมนามวลี “พระอุทธาน” กับนามวลี “พระราชวัง” และ (14) “ภายหลัง” เชื่อมนามวลี “เมืองอื่น” กับกริยาวลี “เล็กเจ้า”

ข้อมูลจากงานวิจัยนี้ยังพบว่าหน่วยทางภาษาที่คำ “ภายใน” สัมพันธ์ด้วยขยายขอบเขตความสัมพันธ์ไปถึงระดับระหว่างอนุภาคดังตัวอย่างที่ (15) และ (16)

- (15) ถนนรอบกำแพงเมืองซึ่งได้ทำขึ้นภายหลังฉันทกลับจากยาวา
(พ.ศ. 2433-2445, พระราชนัดตเลขาเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู)
- (16) เมื่อเดิมฝรั่งก็ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกมาก ภายหลังก็ต้องหันข้ามมาหาปากข้าง
ตะวันออก (พ.ศ. 2439, ระยะเวลาเที่ยวชวากว่าสองเดือน)

ในตัวอย่างที่ (15) คำ “ภายหลัง” เป็นคำเชื่อมระหว่างอนุพากย์รอง “ฉันทกลับจากยาวา” และอนุพากย์หลัก “ได้ทำขึ้น” ส่วนตัวอย่างที่ (16) คำ “ภายหลัง” ไม่ได้เชื่อมโยงระหว่างอนุพากย์ 2 อนุพากย์ เพราะทั้ง 2 หน่วยไม่เป็นอนุพากย์หลักและรองต่อกัน หากแต่ทำหน้าที่ลำดับความเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันภายในปริจเฉท

โดยสรุป ข้อมูลเชิงประวัติชี้ว่าหน่วยทางภาษาที่คำ “ภายหลัง” สัมพันธ์ด้วยมีการขยายขอบเขตออกไป จากเดิมที่ปรากฏเป็นส่วนขยายภายในขอบเขตของวลีหนึ่ง ไปสู่ส่วนที่ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างวลี และส่วนที่ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างอนุพากย์ตามลำดับ

5.1.2 ความหมายของคำ “ภายหลัง” ในภาษาไทยสมัยต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์ส่วนความหมายแสดงแนวโน้มเชิงประวัติว่าความหมายเชิงเวลาแสดงออกมากขึ้นในระบบไวยากรณ์ด้วยข้อสนับสนุนจากข้อมูล ดังนี้

ผลการวิเคราะห์คำ “ภายหลัง” ในภาษาไทยสมัยต่าง ๆ แสดงว่าการเพิ่มสัดส่วนการแสดงความหมายเชิงเวลาสัมพันธ์กับการเพิ่มชนิดของคำ เห็นได้จากตารางที่ 3 ซึ่งแสดงว่าปรากฏใช้คำเชื่อมอนุพากย์ในช่วง พ.ศ. 2401-2450 และปรากฏใช้หน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทในช่วง พ.ศ. 2301-2350 เป็นต้นมา กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความหมายเชิงเวลาแสดงออกมากด้วยประเภททางไวยากรณ์มากประเภทขึ้นตามลำดับสมัย

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ความถี่สัมพัทธ์ของความหมายที่แสดงออกโดยคำ “ภายหลัง” ในภาษาไทยสมัยต่าง ๆ ก็แสดงให้เห็นแนวโน้มเชิงประวัติเช่นเดียวกัน ดังนี้

ตารางที่ 3

ความหมายที่แสดงออกโดยคำ “กาย” ในภาษาไทยสมัยต่าง ๆ (ดัดแปลงจากตารางที่ 2)

ความหมายของคำ “กาย”	สุ.-อยุธยา	อยุธยา	2301-2350	2351-2400	2401-2450
ความหมายเชิงพื้นที่ (รวม)	0.69	-	0.55	0.10	0.24
‘บริเวณ’ (รูปธรรม)	0.54	-	0.45	0.10	0.205
‘บริเวณ’ (นามธรรม)	0.15	-	0.10	-	0.035
ความหมายเชิงเวลา (รวม)	0.23	1	0.45	0.90	0.86
‘ช่วงเวลา’	0.23	1	0.15	0.65	0.432
‘ลำดับเวลา’			0.30	0.24	0.328
ระบุไม่ได้	0.08				
รวม (ทุกประเภท)	1	1	1	1 (~0.99)	1

จากตารางที่ 3 ความหมายเชิงพื้นที่ที่แสดงออกด้วยคำ “กาย” น้อยลง ขณะที่ความหมายเชิงเวลาแสดงออกด้วยคำ “กาย” มากขึ้น ทว่าการเปลี่ยนแปลงความถี่สัมพัทธ์ไม่ได้บ่งชี้ว่าความหมายเชิงพื้นที่ถูกใช้น้อยลงกระทั่งจะสูญเสียความหมาย หากแต่บ่งชี้มากที่สุดแต่เพียงว่าการใช้ใหม่เข้ามา “แข่งขัน” กับการใช้เดิมมากขึ้น อีกนัยหนึ่ง คือ แสดงว่าความหมายเชิงเวลาแสดงออกมากตามลำดับสมัย กรณีนี้สัมพันธ์กับกระบวนการเกิดคำใหม่และการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ดังจะกล่าวถึงต่อไป ตามลำดับ

5.2 กระบวนการเกิดคำใหม่ที่สืบเนื่องจากคำเดียว “กาย”

การพบคำ “กาย” ปรากฏเดี่ยวเฉพาะสมัยสุโขทัย-อยุธยาตอนต้นดังกล่าวแล้วชี้ว่าคำ “กาย” สูญความเป็นอิสระ ปรากฏเป็นแบบแผนซ้ำกับคำอื่นกระทั่งสูญเสียความหมายเชิงหน่วยประกอบ แม้การสูญเสียความหมายเชิงหน่วยประกอบเกิดทั้งในกระบวนการเกิดคำใหม่และการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ แต่ผลการวิจัยนี้ชี้ว่าการปรากฏเป็นแบบแผนซ้ำระหว่างคำ “กาย” กับคำอื่นเป็นการหลอมรวมคำในกระบวนการเกิดคำใหม่มากกว่า เนื่องจากพบข้อมูลการใช้ที่ไม่แสดงการสูญเสียคุณสมบัติหมวดคำเดิม ดังนี้

- (17) สรรเสริญของวิเศษต่างๆ แล**ภายใน**พระราชนิเวศว่างามหาที่สุดมิได้
(พ.ศ. 2407, พระราชพงศาวดาร ฉบับหมอบรัดเล)

ในตัวอย่างที่ (17) คำ “ภายใน” ไม่ได้กลายเป็นรูปไวยากรณ์ หากแต่ยังคงสถานะคำนามประสมที่เกิดจากการหลอมรวมคำ เห็นได้จากการปรากฏกับนามวลี “ของวิเศษต่างๆ” และมีคำ “แล” เป็นคำเชื่อมระหว่างทั้ง 2 นามวลีด้วยสถานะเท่าเทียมกัน (coordination) นามวลีที่ผ่านการเชื่อม “ของวิเศษต่างๆ แลภายในพระราชนิเวศ” ทั้งหน่วยทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงของกริยา “สรรเสริญ”

ผลการวิจัยส่วนนี้ยังพบว่า คำที่ปรากฏตามหลังและผ่านการหลอมรวมคำกับคำ “ภายใน” ในกระบวนการเกิดคำใหม่ ได้แก่ “ใน” “นอก” “หน้า” และ “หลัง” แสดงผลการวิจัยโดยใช้โปรแกรม AntConc 4.2.0 คำนวณหาคำปรากฏร่วม (collocate) ในตำแหน่งขวามือของคำ “ภายใน” 1 คำ (1R) อย่างมีนัยสำคัญ แสดงรายการคำดังนี้

ตารางที่ 4

คำปรากฏร่วมตำแหน่งถัดไปทางขวามือ 1 คำ (ตำแหน่ง 1R) ของคำ “ภายใน”

ลำดับที่	คำปรากฏร่วมตำแหน่ง 1R ของคำ “ภายใน” ในคลังข้อมูลที่ใช้ศึกษา				
	สุ.-อยุธ.ต้น	อยุธ.กลาง	2301-2350	2351-2400	2401-2450
1			หลัง		
2			ใน ‘บริเวณ’	หน้า	นอก
3	ไม่มีคำปรากฏร่วมสำคัญตามค่าเกณฑ์ที่ใช้คำนวณ ⁸		-	นำ (หน้า)	นำ (หน้า)
4			-	-	ใน
5			-	-	หน้า

ตารางที่ 4 แสดงว่าในคลังข้อมูลสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น คำ “ภายใน” ไม่ได้มีคำปรากฏร่วมตำแหน่ง 1R เป็นพิเศษ คลังข้อมูลภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนกลางแสดงผลเช่นเดียวกัน แต่เพราะมีข้อมูลที่ข้อมูลเพียง 1 คำ ไม่ใช่เพราะเหตุผลเดียวกับกรณีคลังข้อมูลสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น ส่วน 3 สมัยหลังจากนั้น คำ “หลัง” ปรากฏร่วมเป็นอันดับ 1 ขณะที่คำ “ใน” “นอก” “หน้า” สลับลำดับบ้าง ข้อสังเกตประการสำคัญ คือ “ภายในหลัง” ผ่านกระบวนการเกิดคำใหม่เป็นอันดับแรก สัมพันธ์กับการใช้ในความหมายแสดงเวลามากขึ้นตามลำดับสมัยตามผลการวิจัยในตารางที่ 3

⁸ Measure: Log-likelihood, Threshold: $p < 0.0001$ (15.63 with Bonferroni), Effect Size Measure: T-SCORE, Min. Freq: 5

จากผลการวิจัยข้างต้นประกอบกับในตารางที่ 2 ซึ่งพบว่าคำ “ภายใน” ที่ใช้เดี่ยวปรากฏเฉพาะสมัยสุโขทัย-อยุธยาตอนต้น ผู้วิจัยสรุปว่าจุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงของคำ “ภายใน” ที่ปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ เกิดจากกระบวนการเกิดคำใหม่เป็นคำนามประสม “ภายใน” “ภายนอก” “ภายใน” “ภายใน” จากนั้นจึงกลายเป็นรูปไวยากรณ์ขยายหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์อีกทอดตามมา ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

5.3 การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ที่สืบเนื่องจากคำที่ประสมจากคำ “ภายใน”

ผลการวิจัยส่วนนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ภาพรวมคำที่ผ่านเส้นทางการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ และการกลายเป็นรูปไวยากรณ์แต่ละเส้นทาง ดังนี้

ตารางที่ 5

การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ของคำนามเดี่ยว “ภายใน” และคำนามประสมจากคำนามเดี่ยว “ภายใน”

เส้นทาง การกลายเป็นรูปไวยากรณ์	สมัยและคำที่ผ่านการกลายเป็นรูปไวยากรณ์				
	สุโขทัย-อยุธยา ตอนต้น	อยุธยาตอนกลาง	2301-2350	2351-2400	2401-2450
นาม > นามบ่งสัมพันธ์	ภายใน		-	-	-
		*ไม่สามารถสรุปผล	ภายใน		
นาม > บุพบท	-	การศึกษาได้	ภายนอก	-	ภายนอก
		เพราะข้อมูล	-	-	ภายใน
นาม > หน่วยเชื่อมโยงประสม	-	ปริมาณน้อย		ภายใน	
ไม่กลายเป็นรูปไวยากรณ์	-			ภายใน	

จากตารางที่ 5 สรุปได้ว่าในข้อมูลช่วงสุโขทัย-อยุธยาตอนต้น คำนามเดี่ยว “ภายใน” กลายจากคำนามเป็นคำนามบ่งสัมพันธ์ ข้างต้นเป็นเส้นทางเดียวที่ไม่ผ่านกระบวนการเกิดคำใหม่ ส่วนกรณีคำนามประสม พบว่าในข้อมูลช่วง พ.ศ. 2301 “ภายใน” และ

⁹ ปรากฏเป็นคำนามประสมครั้งเดียวในข้อมูล พ.ศ. 2401-2450 จึงไม่เป็นคำปรากฏร่วมสำคัญในตำแหน่ง 1R ของคำ “ภายใน” แต่สันนิษฐานว่าอาจกลายเป็นคำใหม่และกลายเป็นรูปไวยากรณ์ตามลำดับ เนื่องจากมีร่องรอยการปรากฏเป็น “รองต้นภายใน” (พ.ศ. 1913, จารึกวัดพระยืน) ซึ่งยังคงความหมายหน่วยประกอบ ‘บริเวณ + ข้างล่าง’

“ภายนอก” กลายจากคำนามเป็นคำบุพบท และในข้อมูลช่วงเดียวกันนี้ พบว่า “ภายหลัง” กลายจากคำนามเป็นหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉท และยังพบว่า “ภายหลัง” และ “ภายใต้” กลายเป็นบุพบทช่วง พ.ศ. 2401-2450 กรณีไม่กลายเป็นรูปไวยากรณ์ คือ “ภายใน” ซึ่งยังเป็นคำนามบ่ง ‘เวลาที่ยังมาไม่ถึงโดยไม่เจาะจง’

5.3.1 คำนาม > คำนามบ่งสัมพันธ์ “ภายใน”

ในทางความหมาย คำนาม “ภายใน” เมื่อปรากฏเป็นคำนามโดยทั่วไปจะมีความหมายแสดงบริเวณที่เป็นรูปธรรม แต่ไม่เจาะจง ดังในตัวอย่างที่ (8) “เตร่ลาคลาทุกแห่งทุกภายใน” แต่เมื่อกลายเป็นคำนามบ่งสัมพันธ์ คำ “ภายใน” จะกลายไปสู่ความหมายนามธรรมแสดงสัมพันธ์เชิงขอบเขตพื้นที่ของคำนามที่ตามมา ดังในตัวอย่างที่ (9) “แต่ผู้ใดอันอยู่ภายในบ้านนอก” ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่ากระบวนการนามนัยอยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงทางความหมายนี้ เนื่องจากมโนทัศน์ ‘บริเวณ’ หนึ่ง ๆ มีนัยสื่อไปถึงการมีมโนทัศน์ ‘ขอบเขต’ ซึ่งเป็นเค้าโครงของบริเวณนั้น ๆ และทั้ง 2 ความหมายนี้อยู่ในวงมโนทัศน์ ‘พื้นที่’ เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงตามกระบวนการนามนัยในกรณีนี้ทำให้คำนามเดี่ยว “ภายใน” งามความหมายแสดงบริเวณรูปธรรม และเมื่อกลายเป็นคำนามบ่งสัมพันธ์ก็ขบเน้นความหมายแสดงเค้าโครงของ ‘ขอบเขต’ เท่านั้น

ในทางวากยสัมพันธ์ คำ “ภายใน” กรณีนี้ผ่านกลไกการวิเคราะห์ใหม่ กล่าวคือจัดเรียงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์จากคำนามทั่วไปซึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนหลัก [อยู่_{VP}[ภายใน_{N-HEAD}[บ้านนอก]_{NP}]] ไปสู่ คำนามบ่งสัมพันธ์ [อยู่_{VP}[ภายใน_{N-REL}[บ้านนอก]_{NP}]] ซึ่งมีพฤติกรรมทางโครงสร้างวากยสัมพันธ์กำหนดระหว่างคำนามส่วนหลักกับคำบุพบทเชื่อมระหว่างกริยาลีและนามวลีที่อยู่หน้าอยู่ การมีคุณสมบัติกำหนดว่าเป็นทั้งส่วนหลักอย่างนามและทั้งส่วนพึ่งพาคำอื่นอย่างคำบุพบทพิจารณาได้ว่าเป็นการสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิมแบบหนึ่ง ทว่าเนื่องจากข้อมูลส่วนนี้ปรากฏน้อยและไม่ปรากฏว่ามีการใช้คำเดี่ยวต่อในสมัยหลังจากนั้น จึงไม่เพียงพอแก่การตั้งข้อสรุปต่อว่าเกิดการเทียบแบบอย่างไร และเปลี่ยนแปลงต่อกลายเป็นบุพบทหรือไม่

5.3.2 คำนาม > คำบุพบท “ภายใน” “ภายนอก” “ภายหลัง” “ภายใต้”

ในทางความหมาย คำนามที่ประสมจากคำ “ภายใน” จะแสดงความหมายบริเวณที่เป็นรูปธรรมหรือช่วงเวลา เช่น ในตัวอย่างที่ (12) “ให้เจ้าแผ่นดินมฤตมะปราศจากภัยอันตรายทั้งภายนอกภายใน” คำนามประสม “ภายนอก” และ “ภายใน” แสดงว่าภัยอันตรายที่มีทั้งที่อยู่ในอาณาเขตของพระเจ้ามฤตมะ และนอกอาณาเขตจากเมืองหรือรัฐอื่น ๆ แต่เมื่อกลายเป็นคำบุพบทจะงามความหมายแสดงบริเวณที่เป็นขอบเขต และแสดงเฉพาะ

ความหมายเชิงความสัมพันธ์คำโครงสร้าง ‘ขอบเขต’ ดังในตัวอย่างที่ (13) “ลงทิ้งในสระในพระอุทยาน**ภายในพระราชวัง**” คำบุพบท “ภายใน” แสดงความสัมพันธ์ที่เป็นคำโครงสร้างอุทยานอยู่ในขอบเขตในพระราชวัง การเปลี่ยนแปลงข้างต้นนี้ผ่านกระบวนการนามนัยโดยความใกล้ชิดกันทางมโนทัศน์ระหว่าง ‘บริเวณ’ และ ‘ขอบเขต’ เช่นเดียวกับกรณีคำนาม > คำนามบ่งสัมพันธ์

ในทางวากยสัมพันธ์ คำนามที่ประสมจากคำ “ภายใน” กรณีนี้ผ่านกลไกการวิเคราะห์ใหม่ กล่าวคือจัดเรียงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์จากคำนามทั่วไปซึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนหลักของวลีได้โดยตัวมันเอง ดังในตัวอย่างที่ 13 นามวลี “ภายใน” ในโครงสร้าง [[พระอุทยาน]_{NP}[[ภายใน]_{NP}[พระราชวัง]_{NP}]] กลายเป็นคำบุพบท “ภายใน” ในโครงสร้าง [[พระอุทยาน]_{NP}[[ภายใน]_p[พระราชวัง]_{NP}]] การกลายจากนามวลีซึ่งเป็นส่วนหลักไปสู่บุพบทซึ่งเป็นส่วนพืงพาคำอื่นย่อมพิจารณาได้ว่าเป็นการสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิมแบบหนึ่ง หลักฐานทางวากยสัมพันธ์ในส่วนที่สัมพันธ์กับความหมายซึ่งแสดงว่าการกลายเป็นคำ “บุพบท” ผ่านกลไกการเทียบแบบ คือ การขยายไปปรากฏกับนามวลีแสดงเวลาด้วย เช่น [ภายใน_p [5 โมงเช้า]_{NP}] (พ.ศ. 2450, ไกลบ้าน เล่ม 1)

5.3.3 คำนามขยายกริยา > หน่วยเชื่อมโยงปริจเฉท

ในทางความหมาย คำนามประสม “ภายหลัง” แสดงความหมายบอกช่วงเวลาเกิดเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ขึ้นตามมาโดยไม่เจาะจง เช่น ตัวอย่างที่ (11) “แลเครื่องมงคลราชบรรณการนั้นจัดแจงสำเร็จ**ภายหลัง**” คำนาม “ภายหลัง” ขยายกริยาวลี “จัดแจงสำเร็จ” แสดงรายละเอียดช่วงเวลาที่เหตุการณ์จัดแจงสำเร็จว่าเกิดขึ้นตามมาหลังจากนั้น และการเกิดขึ้นตามมาของเหตุการณ์ย่อมมีนัยแสดงลำดับการเกิดของเหตุการณ์ดังกล่าว ว่าอยู่หลังจากเหตุการณ์อื่น ๆ ในปริจเฉท จึงกล่าวได้ว่าความหมายแสดงลำดับเวลา เป็นเงาความหมาย และเงาความหมายดังกล่าวชัดขึ้นกลายเป็นความหมายประจำรูปภาษาเมื่อคำ “ภายหลัง” ปรากฏระหว่างคู่อนุพากย์ดังตัวอย่างที่ (15) “ถนรอบกำแพงเมืองซึ่งได้ทำขึ้น**ภายหลัง**ฉันทกลับจากยาวา” การเปลี่ยนแปลงความหมายข้างต้นนี้ ผ่านกระบวนการนามนัยโดยความใกล้ชิดกันระหว่างมโนทัศน์ ‘การเกิดขึ้นตามมา’ และ ‘การแสดงความสัมพันธ์เชิงลำดับเหตุการณ์’

ในทางวากยสัมพันธ์ พบว่าการปรากฏเป็นคำนามประสมขยายอนุพากย์ในตำแหน่งต้นของอนุพากย์ซึ่งตามมาจากอนุพากย์อื่น ๆ [CL [ภายหลัง CL]] เป็นสิ่งแวดล้อมทางวากยสัมพันธ์และปริจเฉทที่ทำให้ “ภายหลัง” ผ่านการวิเคราะห์ใหม่กลายเป็นหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉท ดังตัวอย่างที่ (16) “เมื่อเดิมฝรั่งก็ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกมาก **ภายหลัง**

ก็ต้องหันข้ามมาหาฟากข้าง” คำ “ภายหลัง” ซึ่งมีร่องรอยการเป็นคำนามบ่งเวลาแก่เฉพาะอนุพากย์ที่ตามมา [CL [ภายหลัง CL]] และผ่านการวิเคราะห์ให้ใหม่หน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทที่ลำดับความระหว่างอนุพากย์โดยไม่ได้เกาะเกี่ยวกับอนุพากย์ที่ตามมา [CL [ภายหลัง] CL] ลักษณะดังกล่าวพิจารณาว่าเป็นการสูญเสียคุณสมบัติของหมวดคำเดิมของคำนาม เช่น ปรากฏเป็นหน่วยกรรมของบุพบทได้ (เทียบ. ด้วยกรรมอื่นมีกำลังน้อยในภายหลัง, พ.ศ. 2410, หนังสือแสดงกิจจานุกิจ)

ผลการวิจัยส่วนนี้ยังพบว่าหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉท “ภายหลัง” ประกอบรูปซับซ้อนขึ้นตามลำดับสมัยเนื่องจากผ่านการวิเคราะห์ให้ใหม่ให้ทั้งวลีที่มีค่า “ภายหลัง” หลอมรวมเป็นหน่วยเดียวกันระหว่างอนุพากย์ ส่งผลให้ความหมายแต่ละหน่วยคำที่มาประกอบจึงไปเป็นนามธรรม ตัวอย่าง

- (18) เวลาที่คอเวนเนคนั้นไปอยู่ห้ามไม่ให้ผู้ใดไปอยู่เพราะเป็นคนชั่วร้ายกาจ
แลมีอำนาจรุนแรงมากต่อภายหลังมาจึงได้มีคนไปอยู่
(พ.ศ. 2439, ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน)

ในตัวอย่างที่ (18) “ต่อภายหลังมา” แสดงร่องรอยการเปลี่ยนแปลงจากบุพบทวลีที่มีความหมายตามรูป (ต่อ ‘ติด’ + ภายหลัง ‘เวลาที่ยังไม่มาถึง’ + มา ‘ทิศทางการเข้ามาสู่ผู้กล่าวถ้อย’) ไปสู่หน่วยเชื่อมโยงปริจเฉท กล่าวคือ ผ่านการวิเคราะห์ให้ใหม่เป็นหน่วยเดียวระหว่างอนุพากย์ ตัวอย่างคำ “ต่อ” และ “มา” ลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าในการกลายเป็นหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทซับซ้อนบ่งลำดับเหตุการณ์ แต่ละรูปภาษาที่เข้ามาประกอบกันเป็นหน่วยเชื่อมโยงผ่านการสูญเสียความหมายตามรูป แสดงผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 6

การเพิ่มความซับซ้อนของหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทที่ประกอบขึ้นจาก “ภายหลัง” ตามช่วงสมัย

จำนวนหน่วยคำ	หน่วยเชื่อมโยงปริจเฉท	2301-2350	2351-2400	2401-2450
3 หน่วยคำ	ภายหลังมา	-	/	/
	มาภายหลัง	-	/	/
	ต่อภายหลัง	-	/	/
	ครั้นภายหลัง	-	/	/
	อยู่ภายหลัง	/	-	-

ตารางที่ 6

การเพิ่มความซับซ้อนของหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทที่ประกอบขึ้นจาก “ภายหลัง” ตามช่วงสมัย (ต่อ)

จำนวนหน่วยคำ	หน่วยเชื่อมโยงปริจเฉท	2301-2350	2351-2400	2401-2450
4 หน่วยคำ	ครั้นภายหลังมา	-	/	/
	ครั้นมาภายหลัง	-	/	-
	ครั้นอยู่ภายหลัง	-	/	-
	ต่อภายหลังมา	-	-	/
	ต่อเมื่อภายหลัง	/	-	/
5 หน่วยคำ	ครั้นต่อมาภายหลัง	-	-	/
	อยู่ต่อมาภายหลัง	-	-	/
7 หน่วยคำ	ครั้นมาภายหลังต่อ ๆ มา	-	-	/
รวม (จำนวนรูปภาษา)		2	7	10

ผลการวิจัยในตารางที่ 6 แสดงว่าหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทซับซ้อนขึ้นตามช่วงสมัย ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ เพิ่มจำนวนรูปภาษาตามลำดับสมัยในภาพรวม แม้ว่าบางรูปอาจไม่ปรากฏใช้ข้อมูลบางสมัย และลักษณะที่ 2 คือ เพิ่มจำนวนหน่วยคำประกอบ จากจำนวน 3-4 หน่วยคำ (พ.ศ. 2301-2400) เป็น 5-7 หน่วยคำ (พ.ศ. 2401-2450) ข้อมูลการปรากฏร่วมกับกริยา “มา” “อยู่” คำบุพบท “ต่อ” หรือทั้งกริยาวลี “อยู่ต่อมา” สนับสนุนผลการวิเคราะห์การกลายจากคำนามเป็นหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉทด้วย เนื่องจากแสดงร่องรอยว่า “ภายหลัง” เคยเป็นคำนามประสมในระดับวลีมาก่อน

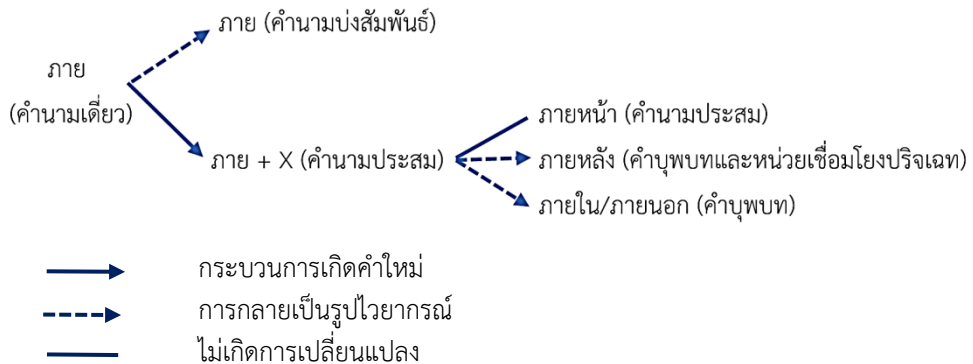
6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาคำ “ภายหลัง” ตามแนวคิดเรื่องกระบวนการเกิดคำใหม่และการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ สรุปผลการวิจัยเป็นแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 1

ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของคำ “กาย” ในเชิงประวัติ

โดยสรุป คำ “กาย” แรกเริ่มเป็นคำนามเดี่ยว และกลายเป็นคำนามบ่งสัมพันธ ซึ่งยังไม่ขาดจากคุณสมบัติของคำนามเดิมในช่วงเวลาหนึ่งแยกเป็นเอกเทศหนึ่งเส้นทาง ก่อนผ่านกระบวนการเกิดคำใหม่จากปรากฏการณ์บ่งสัมพันธกับคำ “หน้า” “หลัง” “ใน” และ “นอก” เป็นคำนามประสม “กายหน้า” “กายหลัง” “ภายใน” และ “ภายนอก” ใน 4 คำนี้ มีเฉพาะ “กายหน้า” ที่ไม่ผ่านการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในข้อมูลการศึกษา ส่วนอีก 3 คำกลายเป็นรูปไวยากรณ์ไปตามหน้าที่ที่ระบุในแผนภาพที่ 1

ในเส้นทางการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด เส้นทางที่ขยายขอบเขตออกไปมากที่สุด คือ เส้นทางของคำ “กายหลัง” เส้นทางดังกล่าวขยายจากคำนามส่วนหลักในนามวลี ไปสู่คำนามขยายกริยาซึ่งขยายทั้งกริยาวลีและอนุพจน์ซึ่งมีกริยาเป็นส่วนหลัก จนถึงหน่วยเชื่อมโยงประจําข้อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอนุพจน์ สอดคล้องกับการศึกษาของ Traugott (1995, pp. 10-17) ซึ่งพบว่า indeed และ in fact กลายจากคำนาม ไปสู่บุพบทขยายกริยาวลีและประโยค และดัชนีประจําตามลำดับ

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

ข้ออภิปรายสืบเนื่องจากผลการวิจัยมี 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก คือ คำถามเบื้องหลังปรากฏการณ์ว่า คำ “กาย” ไม่ปรากฏใช้ต่อในฐานะคำเดี่ยวด้วยปัจจัยเบื้องหลังใด ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจมีปัจจัย 2 ประการ ได้แก่ การแทนที่ศัพท์ และความถี่ของคำปรากฏร่วมในกระบวนการเกิดคำใหม่

งานวิจัยที่ศึกษาการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จำนวนหนึ่งพบว่าเมื่อรูปภาษาหนึ่งกลายเป็นรูปหนึ่งที่มีความหมายทางไวยากรณ์พ้องกับอีกรูปภาษาหนึ่งที่มีคุณสมบัติเดียวกันอยู่ก่อน จะเกิดการแทนที่ศัพท์เดิม เช่น คำกริยา “จาก” กลายเป็นคำบุพบทแสดง ‘แหล่งที่มา’ และเข้าแทนที่คำบุพบท “แต่” ซึ่งเคยมีหน้าที่และความหมายเดียวกันหลังศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา (Diller, 2001, p. 164) เช่น “มาจากบ้าน” แทน “มาแต่บ้าน” ร่องรอยการใช้นี้อาจเหลืออยู่ในถ้อยคำสำนวนตายตัว เช่น “เกิดแต่ตม” แม้ว่าการณิคำ “กาย” ไม่อาจชี้ชัดได้อย่างกรณี “จาก” ที่มีผลต่อ “แต่” แต่ก็พอจะใช้เป็นแนวทางสันนิษฐานปรากฏการณ์ของคำ “กาย” ได้เช่นกัน กล่าวคือ บริบทที่ใช้คำเดียว “กาย” ในปัจจุบันพ้องกับที่ใช้คำแสดงพื้นที่ไม่เจาะจง “บริเวณ” ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสันนิษฐานว่าความหมายที่คำนามเดียว “กาย” เคยแสดง อาจถูกบรรยายออกมาด้วยคำอื่นในภาษาไทยสมัยหลังที่มีความหมายคล้ายคลึงกันแทน เช่น “บริเวณ” ดังกล่าวแล้ว

นอกจากนี้ หลักฐานที่ทำให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าความถี่ของคำปรากฏร่วมในกระบวนการเกิดคำใหม่อาจมีส่วนทำให้คำเดียว “กาย” ใช้น้อยลง คือ เมื่อประมวลรายการคำพร้อมบริบท (concordance) แล้ว ปรากฏว่าข้อมูลทั้ง 3 ช่วงหลัง (พ.ศ. 2301-2450) มีเฉพาะคำ “ใน” “นอก” “หน้า” และ “หลัง” ที่ประสมกับคำ “กาย” และข้อมูลเฉพาะช่วง พ.ศ. 2401-2450 พบคำ “ใต้” ปรากฏเพิ่มอีกคำหนึ่ง การไม่ปรากฏว่ามีคำอื่นปรากฏร่วมด้วยนี้ถือเป็นหลักฐานการแสดงผลภาวะของการใช้คำนามเดียว “กาย” ต่ำลง แต่กลับกันแสดงผลภาวะของคำนามประสมจาก “กาย” และหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่สืบเนื่องภายหลังจากการกลายเป็นรูปไวยากรณ์สูงขึ้น

อนึ่งข้อสันนิษฐานว่าการมีคำอื่นใช้แทนคำ “กาย” ประกอบกับการปรากฏร่วมที่บ่อยกับคำชุดดังกล่าวอาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้คำ “กาย” ไม่ปรากฏใช้ต่อในฐานะคำเดียวยังต้องมีการศึกษาเชิงปริมาณ ทดสอบทางสถิติ และมีข้อมูลภาษาไทยสมัยอยุธยาตอนกลางมากขึ้น อันจะแสดงภาพการเปลี่ยนแปลงเชิงประวัติที่ยังขาดให้ชัดเจนขึ้น

ประเด็นที่สองเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงของคำประสม “กายภาคหน้า”
การอภิปรายที่มาประเด็นนี้มีข้อจำกัดประการหนึ่ง คือ ไม่สามารถระบุที่มาได้โดยตรงจากคลังข้อมูลภาษาที่ใช้วิจัยเนื่องจาก “กายภาคหน้า” ปรากฏใช้ในพระราชพงศาวดารฉบับหมอบรัดเลเพียง 1 ครั้งในความหมาย ‘อนาคตกาล’ ผู้วิจัยจึงใช้ตัวบทวรรณคดีโบราณ และพจนานุกรมภาษาไทยสมัยเก่า ซึ่งอยู่นอกเหนือจากข้อมูลวิจัยเพื่อเป็นหลักฐานแสดงข้อสันนิษฐานที่มาคำประสม “กายภาคหน้า” ในเชิงประวัติ ดังนี้

ในตัวบทวรรณคดีโบราณ ผู้วิจัยพบการใช้คำดังกล่าวในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์เทศพร ซึ่งกล่าวอ้างว่าเก่าแก่ถึงช่วงต้นของอยุธยาตอนกลาง (พ.ศ. 2025) ในข้อความ “ข้าแต่พระชินศรี ข้าขอเป็นชนนี้แต่พระพุทฺธ อันอุดมดั่งเจ้าข้า ในกาลอนนจะมา กายภาคหน้า” ส่วนในอักขรภิธานศรับท์ หรือ Dictionary of the Siamese Language ระบุพจนานุกรม ‘กาย ภาคย หน้า’ คือ เบื้อง ส่วน ข้าง หน้า นั้น’ (Bradley, 1873) และ พจนานุกรมศัพท์ พะจะนะ พาสา ไท หรือ Dictionarium linguae Thai ระบุพจนานุกรม ‘For the time to come; future time’ (Pallegoix, 1854)

ผู้วิจัยสันนิษฐานจากข้อมูลข้างต้นว่าในช่วงเวลาหนึ่ง “กายภาคหน้า” เป็นคำประสมที่มีความหมาย ‘ตำแหน่งที่อยู่ด้านหน้า’ ก่อน และเปลี่ยนแปลงไปสู่ความหมาย ‘อนาคตกาล’ โดยกระบวนการอุปลักษณ์จากโมอุปลักษณ์ 2 ชุด คือ [เวลา คือ สิ่งที่เคลื่อนที่ได้] และ [มิติเวลา คือ มิติพื้นที่] เห็นได้จากตัวอย่าง “ในกาลอนนจะมา กายภาคหน้า” ในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์เทศพร และพจนานุกรม ‘For the time to come’ ในพจนานุกรมศัพท์ พะจะนะ พาสา ไท ซึ่งแสดงว่าเวลาถูกทำความเข้าใจเปรียบเทียบ กับสิ่งที่เคลื่อนที่ได้ และมิติเวลาที่ช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ยังเดินทางมาถึงมนุษย์ ถูกเปรียบเทียบ ทำความเข้าใจเทียบเคียงจากมิติพื้นที่บริเวณด้านหน้าซึ่งยังมาไม่ถึงมนุษย์ในเชิงกายภาพ มโนทัศน์มิติพื้นที่ดังกล่าวนี้ยังคงปรากฏสืบเนื่องมาอย่างน้อยถึงช่วงที่เขียนพจนานุกรม Dictionary of the Siamese Language ซึ่งระบุพจนานุกรมหนึ่งของ “กายภาคหน้า” ว่า ‘กาย ภาคย หน้า’ คือ เบื้อง ส่วน ข้าง หน้า นั้น’ (Bradley, D. B., 1873)

ประเด็นที่สาม งานวิจัยนี้สนับสนุนว่าการศึกษาคำด้วยข้อมูลเชิงประวัติช่วยให้เข้าใจคำอธิบายไวยากรณ์เฉพาะสมัยชัดเจนขึ้น เห็นจากคำอธิบายว่า “กาย” เป็นหน่วยคำอุปสรรคแปลงเป็นศัพท์ซึ่งใช้สร้างคำนามร่วมกับคำบุพบท (Noss, 1964, p. 61) เช่น “ใน” หรือ “นอก” แต่ผลการวิจัยนี้แสดงว่าเป็นไปได้มากกว่าคำว่าคำ “กาย” ที่รวมกับคำนาม “ใน” หรือ “นอก” ไม่ใช่คำบุพบท แต่เป็นคำนาม เพราะพบการใช้ “ภายใน” “ภายนอก” เป็นคำนามแสดง ‘บริเวณด้านใน’ และ ‘บริเวณด้านนอก’ หากเป็นคำที่สร้างจากคำบุพบทจริง ก็ควรคาดหวังได้ว่าจะต้องพบคำนามตามหลังทุกกรณี เพราะคำบุพบทในภาษาไทยไม่สามารถฉีกแยกจากคำนามที่ตามมาได้

ประเด็นที่สี่เป็นเรื่องสมัยเตภูมิกถา สืบเนื่องจากผลการวิจัยของนันทกา พหลยฺหฺร (2526) ที่ว่าตัวอย่างคำบุพบท “ภายใน” “ภายนอก” “ภายใน” และ “ภายหลัง” ล้วนมาจากเตภูมิกถา (ไตรภูมิพระร่วง) (นันทกา พหลยฺหฺร, 2526, น. 10-11) วรรณคดีดังกล่าวเป็นที่เชื่อกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นวรรณคดีสมัยสุโขทัย ทว่าไม่ปรากฏตัวอย่าง

จากจารึกอื่น ๆ ซึ่งใช้ในขอบเขตการศึกษาถึง 23 หลัก ข้อนี้ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าเหตุใดหลักฐานการใช้คำบุพบทในภาษาไทยสมัยสุโขทัยกระจุกตัวในต้วบทเตงมิกถาเท่านั้น

เมื่อเทียบกับผลการวิจัยนี้ซึ่งพบว่า (1) “ภายใน” ในร้อยแก้วสมัยสุโขทัย-อยุธยาตอนต้นมีเฉพาะคำนามเดียว (2) แม้แต่รูป “ภายใน” ที่ดูเหมือนพ้องกับบุพบทก็เป็นคำเดียว 2 คำ เช่น “รองตีนภายใน” (พ.ศ. 1913, จารึกวัดพระยืน) และ (3) แบบแผนการปรากฏร่วมอย่างมีนัยสำคัญ “ภายใน + ใน” “ภายใน + นอก” “ภายใน + หน้า” และ “ภายใน + หลัง” พบสอดคล้องกันตั้งแต่ พ.ศ. 2301 เป็นต้นมา และ (4) การกลายเป็นคำบุพบทเกิดหลังจากสมัยสุโขทัย-อยุธยาตอนต้น ผลการวิจัยทั้ง 4 ประการทำให้เกิดข้อกังขาว่าภาษาในเตงมิกถาตรงสมัยสุโขทัยทุกส่วนหรือไม่ หรืออย่างน้อยมีส่วนที่ตรงสมัย แต่ก็มีส่วนแปลกเด่นน่าสงสัยว่าอาจชำระภาษาใหม่ถึงสมัยธนบุรี-รัตนโกสินทร์ตอนต้น ผู้วิจัยเชื่อจากหลักฐานจากงานวิจัยนี้ว่า การปรากฏคำประสมจากคำ “ภายใน” ชุกชุมในเตงมิกถาเป็นลักษณะที่พ้องกับลักษณะการใช้ตั้งแต่ธนบุรี-รัตนโกสินทร์มากกว่าลักษณะเดิมในภาษาไทยสมัยสุโขทัย และเสนอว่าเตงมิกถาส่วนที่มีคำประสมจากคำ “ภายใน” ชุกชุมนั้น อาจแต่งใหม่หรือชำระอย่างน้อยที่สุดหลังสมัยสุโขทัยซึ่งเป็นสมัยที่เชื่อกันแต่เดิมในทางประวัติศาสตร์คิดว่าต้วบทนี้ถูกแต่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอบบพทความนี้เป็นเครื่องแสดงมุทิตาจิตแด่ ดร.วิภาส โพธิแพทย์ ครูผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ภาษาศาสตร์ภาษาไทยและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ในโอกาสที่ได้ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอขอบพระคุณศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางภาษาศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับการสนับสนุนโอกาสพัฒนาความรู้ด้านคลังข้อมูลภาษาไทยเชิงประวัติและการเปลี่ยนแปลงด้านอรรถวากยสัมพันธ์ และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านซึ่งไม่สามารถออกนามได้ครบในที่นี้สำหรับความรู้ด้านคลังข้อมูลภาษา การประมวลผลภาษาธรรมชาติ การวิเคราะห์ทางอรรถวากยสัมพันธ์ การเปลี่ยนแปลงทางภาษา และภาษาไทยสมัยเก่า ข้อผิดพลาดอันอาจพบในบทความนี้ ขอน้อมรับเป็นข้อบกพร่องและควรปรับปรุงของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

เอกสารอ้างอิง

- จิราพร โชติเชียรวงศ์. (2524). *การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำสันธานในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. ChulalongkornUniversity Intellectual Repository: CUIR.
- เทพี พันธุมธนา. (2529). *การใช้สันธานในสมัยรัตนโกสินทร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. ChulalongkornUniversity Intellectual Repository: CUIR.
- เทพี จรัสรุ่งเกียรติ. (2543). *หน่วยเชื่อมโยงประจักษ์ภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. ChulalongkornUniversity Intellectual Repository: CUIR.
- นันทกา พหลุณท. (2526). *การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำบุพบทในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. ChulalongkornUniversity Intellectual Repository: CUIR.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- วิภาส โพธิแพทย. (2557). กระบวนการเกิดคำใหม่ในภาษาไทย. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 32(2), 1-24.
- ศุภชัย ต๊ะวิชัย. (2556). การขยายความหมายของคำว่า ‘หลัง’ ในภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับพิเศษ*, (กันยายน), 24-41.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2553). *ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์*. เอเอ็สพี.
- Anthony, L. (2022). *AntConc* (Version 4.2.0) [Computer software]. <https://www.laurenceanthony.net/software>
- Bradley, D. B. (1873). *Dictionary of the Siamese language*. D.B. Bradley.
- Brezina, V. (2018). *Statistics in corpus linguistics: A practical guide*. Cambridge University Press.
- Brinton, L. J., & Traugott, E. C. (2005). *Lexicalization and language change*. Cambridge University Press.

- Chormai, P., Prasertsom, P., & Rutherford, A. (2019). Attacut: A fast and accurate neural Thai word segmenter. *arXiv preprint arXiv:1911.07056*.
- Diller, A. (2001). Grammaticalization and Tai syntactic change. In , M. R. K. Tingsabadh & A. S. Abramson (Eds.), *Essays in Tai linguistics* (pp. 139-176). Chulalongkorn University Press. SEALang Archives. <http://sealang.net/sala/archives/pdf8/diller2001grammaticalization.pdf>
- Haas, M. R. (1964). *Thai-English student's dictionary*. Stanford University Press.
- Hopper, E. C., & Traugott, E. C. (2003). *Grammaticalization* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Kuryłowicz, J. (1965). The evolution of grammatical categories. *Diogenes* (English ed.), 13(51), 55-71. <https://doi.org/10.1177/039219216501305105>
- Langacker, R. (1977). 2. Syntactic reanalysis. In C. Li (Ed.), *Mechanisms of syntactic change* (pp. 57-140). University of Texas Press.
- Lehmann, C. (2015). *Thoughts on grammaticalization* (3rd ed.). Language Science Press.
- Noss, R. B. (1964). *Thai reference grammar*. Foreign Service Institute, Department of State.
- Pallegoix, J. B. (1854). *Dictionarium linguae Thai*. Jussu Imperatoris Impressum.
- Starosta, S. (1985). Relator nouns as a source of case inflection. In V. Z. Acson & R. L. Leed (Eds.), *For Gordon H. Fairbanks* (pp. 111-133). University of Hawaii Press.
- Traugott, E. C. (1995). *The Role of the Development of Discourse Markers in a Theory of Grammaticalization* [Paper presentation]. ICHL XII, Manchester. <http://www.stanford.edu/~traugott/ect-paperonline.html>

ภาคผนวก : ตัวบทใช้ในการวิจัย (ปี, ชื่อ) (เน้นตัวหนา* : ตัวบทที่พบคำ “กาย”)

สมัยสุโขทัย-อยุธยาตอนต้น

1. พ.ศ. 1900, จารึกนครชุม	14. พ.ศ. 2071, จารึกนายศรีโยธา
2. พ.ศ. 1904, จารึกวัดป่ามะม่วง	ออกบวช*
3. พ.ศ. 1912, จารึกวัดเขาสุมนภู	15. พ.ศ. 2079, จารึกวัดเขมา
4. พ.ศ. 1913, จารึกวัดพระยืน*	16. พ.ศ. 1955-2079, จารึกวัดกำแพงงาม
5. พ.ศ. 1922, จารึกบ้านงำคำเีย	17. พศวช. 19-20, จารึกวัดเขากบ
6. พ.ศ. 1927, จารึกวัดช้างล้อม	18. พศวช. 20, จารึกวัดหินตั้ง
7. พ.ศ. 1935, จารึกปูนจิตขุนจืด	19. พศวช. 20, จารึกคำปู่สภ
8. พ.ศ. 1942, จารึกวัดโสมการาม	20. พศวช. 19-20, จารึกวัดศรีชุม*
9. 1935-1947, จารึกบ้านงำมะ	21. พศวช. 19-20, จารึกกฎหมาย
10. 1947, จารึกวัดตาเถรชิงหนัง	ลักษณะโจร*
11. พ.ศ. 1949, จารึกวัดป่าแดง	22. พศวช. 20, จารึกวัดบูรพาราม*
12. พ.ศ. 1960, จารึกวัดสรศักดิ์	23. พศวช. 20-21, จารึกเจดีย์น้อย*
13. พ.ศ. 2068, จารึกวัดพระเสด็จ	24. พศวช. 20-21, จารึกคำอธิฐาน

อยุธยาตอนกลาง

1. พ.ศ. 2161, พระราชสาส์นถึงพระเจ้าดอนฟิลิปแห่งโปรตุเกส*
2. พ.ศ. 2164, หนังสือออกญาไชยาเมืองตะนาวศรี
3. พ.ศ. 2164, หนังสือออกพระจอมเมืองศรีราชโกษา
4. พ.ศ. 2228, บันทึกรายวันของออกพระวิสุทสุนทร
5. พ.ศ. 2230, หนังสือออกพระวิสุทสุนทรถึงเมอร์ซิเออร์เดอลายี
6. พ.ศ. 2230, หนังสือออกพระวิสุทสุนทรถึงเมอร์ซิเออร์มาร์กีสเดอเซนญูเอเล
7. พ.ศ. 2230, สัญญาไทย-ฝรั่งเศสครั้งสมเด็จพระนารายณ์ฯ
8. พ.ศ. 2236, หนังสือเจ้าพระยาศรีธรรมราชถึงเมอร์ซิเออร์ปองชาตแรง

พ.ศ. 2301-2350

1. พ.ศ. 2314, จดหมายรายวันทัฬหฯ กรุงธนบุรี*
2. พ.ศ. 2319, หมายรับสั่งกรุงธนบุรี
3. พ.ศ. 2327, พระราชสาส์นไปเมืองจีนครั้งรัชกาลที่ 1*

พ.ศ. 2351-2400

1. พ.ศ. 2350-2352, ตำรานพรัตน์*
2. พ.ศ. 2352, จดหมายเหตุเรื่อง กาคาบฟ้องเรื่องหม่อมหมื่นกับพวกเป็นกบฏ*
3. พ.ศ. 2355, จดหมายเหตุเรื่องรับพระยาเสวตกุญชรช้างเผือกแรกได้ในรัชกาลที่ 2
4. พ.ศ. 2381, จดหมายหลวงอุดมสมบัติ*
5. พ.ศ. 2387, บางกอกรีคอร์เดอร์, บางกอกรีกอดเอเล่ม 1*
6. พ.ศ. 2388, ตำราปลูกฝ้ายให้กันโรคระพิษไม่ให้ขึ้นได้*
7. พ.ศ. 2398, พระราชสาส์นในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานไปยังกรุงฝรั่งเศส จ.ศ.1217*
8. พ.ศ. 2397-2398, ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 คัดเฉพาะปี พ.ศ. 2397-2398)*
9. พ.ศ. 2400, จดหมายของหม่อมราชูทย*

พ.ศ. 2401-2450

1. พ.ศ. 2404, เรื่องตั้งเจ้าเมืองและพระบรมราชโองการพระราชทานเจ้าเมือง*
2. พ.ศ. 2407, พระราชพงศาวดารฉบับหมอบรัดเล*
3. พ.ศ. 2410, หนังสือแสดงกิจจานุกิจ*
4. พ.ศ. 2425, จดหมายเหตุสยามสมัย
5. พ.ศ. 2426, จดหมายเหตุรายวันฯ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ*
6. พ.ศ. 2428, พระบรมราชโองการในรัชกาลที่ 5*
7. พ.ศ. 2433-2445, พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสแหลมมลายู*
8. พ.ศ. 2439, ระยะทางเที่ยวขวากว่าสองเดือน*
9. พ.ศ. 2444, จดหมายระยะทางไปพิษณุโลก*
10. พ.ศ. 2450, ไกลบ้าน เล่ม 1*